

Expertisecentrum
voor jeugd, samenleving
en ontwikkeling

zog mh
Zorgverleners Organisatie GGD Midden-Holland

Rapportage

Jeugdparticipatie, hoe staat het ermee?

Colofon

Uitgever : JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling
Datum uitgave : December 2012
Redactie : JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling
Eindredactie : Saadia Chibani
Bezoekadres : JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling
Nieuwe Gouwe Westzijde 1, 2802 AN Gouda
Postbus 540, 2800 AM Gouda
T 0182 547888
F 0182 547889
E info@jso.nl
www.jsso.nl

Copyright © 2012 JSO Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling
Uit deze uitgave mag niets worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, retrieval systemen of op welke andere wijze dan ook zonder toestemming van JSO.

Inhoud

Hoofdstuk 1 Inleiding	4
a. Doel	4
b. Gemeenten en zorginstellingen in Midden-Holland	4
c. De zorginstellingen in Midden-Holland	5
Hoofdstuk 2 Huidige ontwikkelingen jeugdparticipatie en medezeggenschap	6
a. Wat is jeugdparticipatie?	6
b. Transitie Jeugdzorg	6
c. De stem van de jeugd centraal	7
Hoofdstuk 3 Visie gemeenten in Midden-Holland op jeugd/jongerenparticipatie	8
a. De aanwezigheid van een jeugd- of jongerenraad binnen de gemeenten	8
b. Een regionaal platform voor jeugd/jongeren in Midden-Holland	9
c. Onderzoekresultaten input voor de beleidsvorming van gemeenten in Midden-Holland	10
Hoofdstuk 4 Kennis, ervaringen met jeugd/jongerenparticipatie binnen zorginstellingen in Midden-Holland	11
a. De vorm van medezeggenschap van jeugd/jongeren binnen de zorginstellingen	11
b. De leeftijd van jeugd/jongeren voor medezeggenschap binnen de zorginstellingen	13
c. Onderwerpen waarop jongeren medezeggenschap hebben binnen de zorginstellingen	13
d. Afstemming van de zorg, begeleiding of behandeling op wat jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven	14
e. Voorbeelden waarbij de medezeggenschap tot resultaten heeft geleid	15
f. Toetsing klanttevredenheid en klachtenregeling voor jongeren	16
g. Tevredenheid jeugd/jongeren over de medezeggenschap binnen de zorginstelling	17
h. Overige opmerkingen ten aanzien van de medezeggenschap van jeugd/jongeren	18
Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen	19
BIJLAGEN	
Bijlage 1 Aanvullende informatie organisaties betrokken bij zorginstellingen Midden-Holland	22
Bijlage 2 Deelnemende gemeenten in Midden-Holland inventariserend onderzoek	24
Bijlage 3 Deelnemende zorginstellingen in Midden-Holland inventariserend onderzoek	25
Bijlage 4 Vragenlijst voor gemeenten in Midden-Holland	26
Bijlage 5 Vragenlijst voor zorginstellingen in Midden-Holland	27
Bijlage 6 Transitie- en transformatiewensen van Jeugdzorg cliënten in Zuid-Holland	29
Bijlage 7 Literatuurlijst/bronvermelding	31

Hoofdstuk 1 | Inleiding

JSO heeft in opdracht van de ZOG MH (Zorgvragersorganisatie GGZ Midden-Holland) een inventariserend onderzoek uitgevoerd. Het doel was om de aard en de vorm waarop participatie/inspraak van jeugd is georganiseerd binnen de zorginstellingen in kaart te brengen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode van 15 juni 2012 tot en met 12 november 2012. In de periode van 15 juni tot en met 15 september hebben de zorginstellingen en gemeenten in Midden-Holland de mogelijkheid gekregen om een digitale vragenlijst (zie bijlage 4 en 5) in te vullen. In de periode van 28 september tot en met 14 november hebben de interviews plaatsgevonden met de zorginstellingen in Midden-Holland. De schriftelijke reacties van de respondenten en de uitkomsten van de interviews worden in deze rapportage nader toegelicht.

a. Doel

De ZOG MH streeft al lange tijd naar meer jeugdparticipatie in de zorginstellingen in de regio Midden-Holland. In de transitie Jeugdzorg is participatie van deze doelgroep belangrijk. De regiogemeenten in Midden-Holland en de zorginstellingen, die daarbij horen, worden uitgenodigd mee te doen aan dit onderzoek en de daar uitvloeiende activiteiten om jeugd/jongerenparticipatie vorm te geven.

Om de aard en de vorm van de participatie van de jeugd/jongeren binnen deze instellingen te inventariseren, heeft de ZOG MH aan JSO gevraagd een onderzoek uit te voeren vanuit de Regionale Agenda Samenleving uren voor ondersteuning van gemeenten in Midden-Holland. Namelijk dat er een overzicht wordt gegeven van alle vormen van participatie van de jeugd binnen de zorginstellingen in Midden-Holland.

Hierin ligt de nadruk op:

- Inventariseren welke visie hebben gemeenten in Midden-Holland op jeugd/jongerenparticipatie; Zijn er gemeentelijke jongerenraden actief of andere vormen van jeugd/jongerenparticipatie in de gemeenten van Midden-Holland?
- Inventariseren wat de kennis en ervaringen zijn met jeugd/jongerenparticipatie binnen de zorginstellingen.

b. Gemeenten en zorginstellingen in Midden-Holland

Voor het onderzoek zijn gemeenten in Midden-Holland aangeschreven. Er zijn negen zorginstellingen aangeschreven in Midden-Holland te verdelen in de volgende sectoren; GGZ jeugd, Jeugdzorg, LVB jeugd (licht verstandelijke beperkte jeugd). Er hebben uiteindelijk vier gemeenten en acht zorginstellingen meegewerkt aan het onderzoek. Voor een gedetailleerde weergave van de contactpersonen van de gemeenten en instellingen wordt verwezen naar bijlage 2 en bijlage 3.

c. De zorginstellingen in Midden-Holland

De interviews zijn veelal gehouden met de (onafhankelijke) ondersteuners van de cliëntenraden. Bij drie zorginstellingen is gesproken met een manager of een directeur. De gesprekken hebben plaatsgevonden bij de volgende zorginstellingen: Stek Jeugdzorg, Bureau Jeugdzorg, Kwintes, GGZ Rivierduinen, Gemiva SVG, Curium, ASVZ en MEE Midden-Holland.

Daarnaast heeft een drietal gesprekken plaatsgevonden met organisaties die op een andere manier betrokken zijn bij de zorginstellingen. Er heeft een gesprek plaatsgevonden met een collega organisatie van de ZOG MH in de regio Amsterdam, 'Cliëntenbelang Amsterdam' uitwisseling over de activiteiten rondom een soortgelijk onderzoek in de regio Amsterdam. Een overleg met Stichting PVP vertrouwenspersonen in de zorg, een onafhankelijke organisatie die betrokken is bij de cliëntenraden binnen de GGZ, onder andere De Banjaard, De Jutters en Curium. Een gesprek heeft plaatsgevonden met Zorgbelang Zuid-Holland die zich inzet voor mensen die gebruikmaken van de gezondheidszorg of aanverwante dienstverlening.

Hoofdstuk 2 | Huidige ontwikkelingen jeugdparticipatie en medezeggenschap

a. Wat is jeugdparticipatie?

De definitie van het Nederlands Jeugd Instituut, 'Jeugdparticipatie is betrokkenheid en inbreng van de jeugd bij zaken die hen aangaan, zoals aspecten van onderwijs, opvang, vrijetijdsactiviteiten (waaronder sport en culturele activiteiten), ruimtelijke ordening, jeugdzorg en overheidsbeleid'.

Belang van jeugdparticipatie

Jeugdparticipatie is van belang voor de jeugd zelf, voor instellingen en overheden en voor de samenleving. Het dient daarmee opvoedkundige en maatschappelijke belangen.

Voor de jeugd zelf is jeugdparticipatie:

- een internationaal erkend recht;
- een manier om persoonlijke vaardigheden en competenties te ontwikkelen;
- een manier om een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij.

Voor (zorg)instellingen en overheden is jeugdparticipatie:

- een middel om beleid te legitimeren en te verbeteren.
- een middel om vraaggericht werken te versterken.

Voor de samenleving is jeugdparticipatie:

- een praktische manier om vorm te geven aan het democratisch burgerschap van de jeugd
- een mogelijke manier om sociale cohesie en integratie te verbeteren.

b. Transitie Jeugdzorg

Gemeenten en organisaties staan aan de vooravond van een aantal ingrijpende stelselwijzigingen rondom de transitie Jeugdzorg en AWBZ. De opdracht luidt expliciet om de zorg in samenhang en zo dicht mogelijk bij de burger te organiseren. Dat vraagt een verandering in het denken en handelen van alle betrokkenen.

Het jeugdstelsel is aan vernieuwing toe. Dit nieuwe stelsel moet een eind maken aan de bureaucratie en aan de sterk versnipperde hulpverlening in de jeugdzorg. Met de transitie jeugdzorg krijgen gemeenten de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van alle zorg voor kinderen, jongeren en hun opvoeders. Gemeenten kunnen de zorg voor jeugd herkenbaarder, dichterbij en minder bureaucratisch organiseren.

De transitie leeft en het gesprek is in de provincie Zuid-Holland gaande over hoe de jeugdzorg verbeterd kan worden vanuit het perspectief van ouders en jongeren. Er zijn hierover onlangs 10 standpunten geformuleerd en vervolgens ook verfilmd (bijlage 6).

c. De stem van de jeugd centraal

Op het gebied van jeugd/jongerenparticipatie staat vooralsnog niets vast in de nieuwe Jeugdwet. In de nieuwe Jeugdwet wordt wel de preventieve kant benadrukt. 'Er is transformatie nodig naar meer preventie en eerdere ondersteuning, uitgaand van de eigen kracht van jeugdigen en hun ouders', aldus beschreven in de visie van de nieuwe Jeugdwet.

In de transformatie is aandacht nodig voor de stem van de jeugd binnen zorginstellingen. Verbetering van de kwaliteit van hun leven, de kwaliteit en samenhang in de jeugdzorg, zijn in dat kader belangrijke doelstellingen. Deze doelen kunnen worden bereikt als gestalte wordt gegeven aan het bevorderen van vraaggerichte zorg. Vraaggerichte zorg vereist dat de jongeren de mogelijkheid wordt geboden actief mee te praten en mee te beslissen over de kwaliteit en de samenhang in de jeugdzorg.

Hoofdstuk 3 | Visie gemeenten in Midden-Holland op jeugd/jongerenparticipatie

Vanuit de **gemeente Bergambacht** is er geen visie op jeugd/jongerenparticipatie binnen jeugdinstanties. De gemeente wordt wel verantwoordelijk voor de jeugdzorg en dus ook (indirect) voor de participatie binnen de instanties. Voor de decentralisatie Jeugdzorg is een regionale werkgroep opgericht en een projectleider aangesteld. Er is er een algemene visie over jeugdparticipatie, het blijft een belangrijk speerpunt binnen het jeugdbeleid en het collegewerkprogramma. De gemeente Bergambacht wil samen met jongeren nadenken over het realiseren van een zinvolle vrijetijdsbesteding waarin de jongeren vervolgens zelf hun verantwoordelijkheid nemen. In plaats van verveling en overlast, werken aan eigen verantwoordelijkheid en positief zelfbewustzijn. Van belang is positieve beeldvorming over en communicatie met de jeugd. Er moet hierbij ook gedacht worden aan kwetsbare groepen. Het is van belang om met de jongeren in contact te zijn en te blijven. Niet veel schrijven, maar praten én doen, samen met betrokkenen.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk geeft aan dat de visie met betrekking tot jeugdparticipatie is vastgelegd in het coalitie akkoord en de onlangs vastgestelde visie op de decentralisaties. In deze visies wordt nog niet specifiek ingegaan op de participatie binnen jeugdinstanties. Er wordt gestreefd naar samenwerking tussen de verschillende domeinen. Er wordt vanuit het uitgangspunt 'de cliënt centraal' gekeken en daarnaast moet het aanbod van de gemeente financieel beheersbaar blijven. In de regionaal vastgestelde visie op het sociaal domein wordt ook nog niet ingegaan op dit thema. Dit neemt niet weg dat cliëntenparticipatie zowel in het decentralisatie proces als in de participatie binnen jeugdinstanties een belangrijk aandachtspunt blijft.

De gemeente Zuidplas geeft aan dat jeugdparticipatie binnen jeugdinstanties aansluit bij de visie die de gemeente heeft op het belang van jeugdparticipatie in de samenleving. Dit komt terug in het Wmo beleidsplan 2008-2011+ met de uitgangspunten ten behoeve van de visie op decentralisatie jeugdzorg. Kinderen en jongeren gezond en veilig opgroeien tot zelfstandige volwassenen, die actief deelnemen aan het sociaal economisch en culturele leven.

De gemeente Waddinxveen heeft nog geen visie vastgesteld op het gebied van jeugdparticipatie.

a. De aanwezigheid van een jeugd- of jongerenraad binnen de gemeenten

De gemeente Bergambacht heeft geen jongerenraad maar er zijn wel andere vormen van jongerenparticipatie. Er is een jongerenredactie voor de lokale jongerenwebsite 'jonginbab.nl'. Er is een budget voor jeugdinitiatieven. De jongeren kunnen een idee voor een activiteit indienen en bij goedkeuring zelf uitvoeren in de gemeente Bergambacht. Daarnaast zijn er jeugdavonden en worden er jeugdenquêtes uitgevoerd. Dit wordt ondersteund door het ambulante en het accommodatie gebonden jongerenwerk. Er nemen geen jongeren zitting in de Wmo-raad.

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft ook geen jongerenraad. Ten aanzien van politieke besluitvormingstrajecten wordt de input van jongeren alleen op thema georganiseerd, er bestaat geen structurele vorm. Een voorbeeld hiervan is het duurzaamheidsdebat dat begin dit schooljaar op de

basisschool 'De Venen' is gehouden. Ook is met jongeren, in het kader van de maatschappelijke stage, gewerkt aan het toegankelijker maken van de gemeentelijke website voor jongeren.

Momenteel is de gemeente Bodegraven-Reeuwijk bezig met de actualisering van het jeugdbeleid. Bij de ontwikkeling is een van de pijlers, het betrekken van de jongeren bij de totstandkoming van dit beleid, door een nog nader vorm te geven bijeenkomst. Er nemen geen jongeren deel aan de Wmo-raad. Er is wel een lid binnen de Wmo die verantwoordelijk is voor het thema jeugd.

De gemeente Zuidplas kent geen jongerenraad. Er is wel een jongerenwebsite Jizu (Jong in Zuidplas). De website wordt beheerd door Stichting Jeugdwerk Zuidplas. In de Wmo nemen geen jongeren zitting, wel is er vertegenwoordiging via stichting Jeugdwerk Zuidplas.

De gemeente Waddinxveen heeft een jeugdadviesraad (JAR) welke gevraagd en ongevraagd advies geven over allerlei zaken op het gebied van Jeugdbeleid en/of uitvoering. Zo is de JAR betrokken bij de verbetering van de skatepark. Ook op projectniveau worden jongeren geraadpleegd, zoals bij de ontwikkeling en realisatie van een voor jongeren ingerichte ruimte in onze gemeente. Hiervoor wordt geen specifieke methode gebruikt. Jongeren nemen als lid deel aan de Wmo-raad.

b. Een regionaal platform voor jeugd/jongeren in Midden-Holland

De ZOG MH streeft naar het opzetten van een 'Regionaal Platform voor Jeugd' uit zorginstellingen in Midden-Holland. De aanpak voor het creëren van een regionaal platform moet aansluiten bij de wensen en capaciteiten van de jongeren. Zij dienen de gelegenheid te krijgen om hun ervaringen, wensen en knelpunten aan de orde te stellen. Het streven is om in januari 2013 de jeugd/jongeren uit te nodigen om mee te denken over de mogelijkheden voor deze vorm van participatie.

Gemeente Bergambacht denkt dat in het kader van de huidige ontwikkelingen het opzetten van een regionaal platform een goed initiatief is.

Gemeente Bodegraven-Reeuwijk heeft hier nog geen standpunt over ingenomen. Dit is afhankelijk van de vraagstukken die regionaal spelen en de noodzaak voor een regionale aanpak. Voorkeur van de gemeente is lokaal in de basis en regionaal indien er aantoonbare schaalvoordelen zijn te realiseren.

Gemeente Zuidplas heeft nog geen mening. Dit hangt mede af van de nog onbekende landelijke kaders in verband met de decentralisatie jeugdzorg en aan een dergelijk platform toe te kennen taken en verantwoordelijkheden.

Gemeente Waddinxveen heeft hier momenteel geen vastgestelde visie op ontwikkeld. Deze is mogelijk wel te ontwikkelen in het licht van de decentralisatie van de jeugdzorg, in relatie tot de (verplichte) bovenlokale samenwerking, en in aansluiting op de kanteling van de Wmo. Deze wordt in de gemeente Waddinxveen steeds verder doorontwikkeld.

c. Onderzoeksresultaten input voor de beleidsvorming van gemeenten in Midden-Holland

De gemeente Bodegraven-Reeuwijk geeft aan dat ze de aanbevelingen die uit het onderzoek naar voren komen, zeker willen betrekken in de komende beleidsontwikkelingen over jeugdbeleid. Daarnaast geeft de gemeente Bodegraven-Reeuwijk aan dat ze daarbij de afweging willen maken in hoeverre de aanbevelingen kunnen worden meegenomen in het definitieve jeugdbeleid. Dit geldt eveneens en misschien nog meer voor de ontwikkelingen op het terrein van de decentralisatie van de jeugdzorg.

De andere respondenten hebben allen eveneens aangegeven de aanbevelingen te willen gebruiken voor gemeentelijke beleidsvorming.

Hoofdstuk 4 | Kennis, ervaringen met jeugd/jongerenparticipatie binnen zorginstellingen in Midden-Holland

De gesprekken zijn voornamelijk gevoerd met (onafhankelijke) ondersteuners van de cliëntenraden binnen de zorginstellingen in Midden-Holland. Daarnaast heeft een gesprek plaatsgevonden met een directeur en met een manager van twee zorginstellingen in Midden-Holland en een kwaliteitsmanager binnen een van de zorginstellingen in Midden-Holland.

a. De vorm van medezeggenschap van jeugd/jongeren binnen de zorginstellingen

Er zijn binnen **Stek Jeugdzorg** drie sectoren, ambulante, 24-uurs opvang en jong kind zorg. Vanuit de ambulante dienst is gebleken dat de medezeggenschap vrij ingewikkeld en lastig is te organiseren. Vanuit de individuele hulpverlening is overleg met de cliënt uitgangspunt en is medezeggenschap dan ook vanzelfsprekend. Op groepsniveau binnen de 24-uurs zorg is elke vier weken een groepsbespreking. Er wordt van alles besproken, van kleine dagelijkse dingen tot overstijgende thema's als wat willen we in de toekomst realiseren op de locatie. Er is op sectorniveau een jongerenraad ingesteld. Daar worden onderwerpen als huisregels van de verschillende groepen besproken. Het is niet al te ingewikkeld, afhankelijk van de samenstelling van de raad (de leeftijd en de aard van de problematiek zijn daarin bepalend). De jongerenraad komt 1x per maand bij elkaar.

Medezeggenschap op organisatieniveau bestaat momenteel uit een gemengde groep van ouders en jongeren (7 personen). Het belangrijkste knelpunt is dat er onvoldoende deelnemers zijn. De materie is vrij ingewikkeld voor de meeste van deze groep. Thema's als reglementen, bevoegdheden en jaarplannen zijn van een vrij hoog abstractieniveau. Er wordt behoorlijk wat gevraagd van deze cliënten die zelf al zo veel aan hun hoofd hebben. Daarom wordt er geprobeerd om alleen de hoofdlijnen met deze medezeggenschapsraad te bespreken. Het is wettelijk bepaald dat er een mix moet zijn van ouders en jongeren in de medezeggenschapsraad. Ouders hebben, over het algemeen, toch een wat betuttelende houding naar de jongeren. De jongeren blijven vervolgens stil in de vergadering, hierdoor kunnen veel thema's niet besproken worden. Voorkeur is om ouders en de jongeren van elkaar te scheiden. Echter is dit niet door de wet mogelijk. De werkbaarheid van de huidige vorm is lastig.

Bureau Jeugdzorg is een ander soort instelling als de zorginstellingen waar jongeren worden behandeld en/of worden begeleid. De jeugd komt bij Bureau Jeugdzorg 'wat halen'. Bureau Jeugdzorg heeft een vergelijkbare functie als het Centrum voor Jeugd en Gezin. Het is een soort 'doorgeefluik'. Jongeren komen en gaan en daardoor is het lastig om ze vast te houden en/of te betrekken bij de cliëntenraad. Er is een cliëntenraad die wordt ondersteund door een medewerkster. Het is moeilijk om daar jongeren voor te benaderen. De cliëntenraad loopt niet goed. Er wordt momenteel gewerkt aan de werving.

Binnen de woonvorm van **Kwintes**, Autismeteam Kinder en Jeugd, zijn er overwegend veel tieners. De officiële leeftijd is tot 23 jaar. Het hoofdkantoor van Kwintes staat in Zeist. In Gouda staat het centraal kantoor op de Hoge Gouwe. De locaties zijn verspreid over heel Gouda, Bodegraven, Boskoop en Nederlek. Dit is belangrijk om laagdrempelig te kunnen werken. Binnen Kwintes is al lange tijd sprake van een landelijke cliëntenraad. Elke regio heeft zijn cliëntenraad, ook Midden-Holland, die een link heeft met de landelijke cliëntenraad. Sinds vorig jaar wordt uitgezocht hoe de medezeggenschap binnen de woonvorm voor jongeren wordt gerealiseerd.

Binnen **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** is gekozen om een jongerenraad in het leven te roepen, die door een onafhankelijke persoon wordt ondersteund. Sinds 2008 is er een goed functionerende jongerenraad. Het succes is te danken aan de goede opzet. 1 x per 3 weken komt de groep bij elkaar, zodat er voldoende ruimte is voor de jongeren om een band met elkaar op te bouwen. Er zijn op dit moment 8 jongeren actief. Er zijn er die even blijven, maar ook jongeren die langer dan een jaar actief blijven binnen de jongerenraad. Dit jaar gaan twee jongeren afscheid nemen die vanaf de opstartfase in 2008 betrokken waren. Jongeren worden dan ook vanzelfsprekend feestelijk in het zonnetje gezet.

Gemiva SVG heeft een functionaris medezeggenschap die ondersteuning geeft aan collega's die de cliëntenraden ondersteunen. Deskundigheidsbevordering wordt door de functionaris medezeggenschap geregeld voor de ondersteuners van de raden.

De medezeggenschap binnen Gemiva SVG is als volgt onderverdeeld:

Niveau 1 betreft Gemiva SVG organisatie breed. Deze bovenste laag bestaat uit een vertegenwoordiging van ouders en cliënten LG (lichamelijk gehandicapten). Er nemen geen cliënten uit de VG (verstandelijk beperkte groep) deel gezien het toch wel hoge abstractie denkniveau. Niveau 2 betreft het sectorale deel wat bestaat uit de vertegenwoordiging van cliënten uit de LVG (lichtverstandelijke gehandicapten) en de VG groep (verstandelijk gehandicapten) en de groep cliënten met niet aangeboren hersenletsel. Niveau 3 richt zich op de clusters en daar zijn de cliëntenraden, één voor de dagbesteding en één voor Swetterhage in de gemeente Zoeterwoude. Niveau 4 richt zich op alle (woon)locaties daar zijn de cliëntenraden en er is ook een raad met ouders als de vertegenwoordigers van cliënten.

Er is een jongerenraad binnen **Curium**. Het is wel lastig gebleken om jongeren vast te houden binnen de jongerenraad. De opnameduur die steeds korter wordt wat de continuïteit en aanwas van de jongerenraad tegenwerkt. Er is het voornemen om de frequentie van de bijeenkomsten van de jongerenraad wat aan te trekken. Momenteel komen ze 2 x per jaar bij elkaar. Er wordt momenteel nagedacht over de inhoud van de thema's. Dat kunnen signalen zijn maar ook onderwerpen die de jongeren direct aangaan. De leef en leeromgeving, inrichting van het terrein, materialen op de afdeling.

ASVZ heeft nog geen jongerenraad maar wel een sectorale cliëntenraad waar jongeren kunnen aanhaken. De sectorale cliëntenraad bestaat uit cliënten die min of meer in staat zijn om mee te denken en te praten. De onderwerpen waar medezeggenschap over is zijn gericht op de dagelijkse zaken waar de jongeren mee te maken hebben. Het eten en drinken. De invulling van hun vrije tijd. De kleding en woning (bijvoorbeeld de inrichting).

MEE Midden-Holland heeft ook geen jongerenraad maar wel een cliëntenraad met onafhankelijke ondersteuning vanuit bureau Raad op Maat. De cliëntenraad bestaat uit de VG/VB en LVB. Er is ook een mixraad bestaande uit een afvaardiging van de rest van de cliënten en afvaardiging van ouders. De mixraad wordt niet ondersteund. Door de bezuinigingen zal hoogstwaarschijnlijk de taak van de onafhankelijke ondersteuner worden overgenomen door de consultants van MEE.

b. De leeftijd van jeugd/jongeren voor medezeggenschap binnen de zorginstellingen

Stek Jeugdzorg, Bureau Jeugdzorg, Kwintes, GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen), Curium, ASVZ en MEE Midden-Holland hebben als richtlijn dat er vanaf 12 jaar sprake is van medezeggenschap door jeugd/jongeren.

Gemiva SVG geeft aan dat de leeftijd geen vaste pijler is voor medezeggenschap. De leeftijd en het daadwerkelijk functioneren van een cliënt kan heel ver uit elkaar liggen. De locaties zijn wel ingedeeld op de leeftijd van een cliënt.

c. Onderwerpen waarop jongeren medezeggenschap hebben binnen de zorginstellingen

Stek Jeugdzorg geeft aan dat de jongeren medezeggenschap hebben over de geboden hulp en het aanbod en/of faciliteiten. Het kan zijn van kleine dagelijkse dingen 'de huisregels' op een locatie tot overstijgende thema's, 'wat willen we in de toekomst realiseren op de locatie?'

Bureau Jeugdzorg is van mening dat jongeren over alle onderwerpen die hen interesseren medezeggenschap behoren te hebben.

De doelgroep van **Kwintes** komt vaak binnen via het CIZ of Bureau Jeugdzorg. Eerst wordt er wat rust en orde geschepd met behulp van een begeleidingsplan. Afhankelijk van het niveau van de cliënt wordt het begeleidingsplan gezamenlijk geschreven, cliëntgericht werken. Het plan wordt vervolgens besproken met de ouders. Er wordt aan de hand van de persoonlijke doelen gewerkt en dan is 'structuur' rode draad bij deze doelgroep (autisme). Er komt vanzelf naar voren waar de jongeren behoeften aan hebben. Een goed voorbeeld zijn de kooktrainingen. De jongere heeft zelf invloed op wat hij wil leren tijdens de kooktrainingen en welk eten dat uiteindelijk is. De jongeren bepalen ook met elkaar de inhoud van de gezamenlijke uitjes.

Naast het bespreken van alle onderwerpen die jongeren belangrijk vinden, zijn er bij **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** ook instelling overstijgende activiteiten. In 2008 is in samenwerking met GGZ ervaringsdeskundigen een start gemaakt met de jeugdtenktank. Er is vanuit de jeugdtenktank input geleverd aan het landelijke GGZ congres 'jongeren in the picture'.

Gemiva SVG heeft een raad met LG (lichamelijk gehandicapten) en mensen met een niet aangeboren hersenletsel, het zijn vooral volwassenen. De Walgaarde heeft weer wel een jongerencliëntenraad. Twee huiskamers, één voor jonge kinderen en één voor de pubers. Huiskameroverleg is gericht op persoonlijke zaken en op het niveau van de jongste kinderen. De pubers kunnen in hun overleg wel meer overstijgende en bredere onderwerpen bespreken, zoals 'het vervoer' momenteel een heikel punt is.

Onderwerpen waar jongeren binnen **Curium** het regelmatig over hebben zijn aspecten die betrekking hebben op hun dagelijkse leef- en behandelsituatie. Bijvoorbeeld verbeteringen op het terrein, de privacy, het schoonmaken van de units, de fietsen. Ook onderwerpen als energiezuinig met zonnepanelen, materiaal, klussen en het eten hebben de aandacht van de jongeren.

ASVZ ziet ook de praktische zaken als eten, drinken, invulling van de vrije tijd, inrichting van de woning als de voornaamste onderwerpen waarop jongeren medezeggenschap hebben. Er is nog niet echt op overstijgend niveau een vorm bedacht waarin jongeren mee kunnen denken.

De cliënten van **MEE Midden-Holland** hebben wel medezeggenschap op individueel niveau via het begeleidingsplan. Er moet zeker een ontwikkeling plaats gaan vinden waarin de stem van jeugd/jongeren in een medezeggenschapsraad vertegenwoordigd gaat worden. De jongeren zijn nog niet echt in beeld. Daarnaast wordt in deze sector de groep LVG (lichtverstandelijk gehandicapt of LVB lichtverstandelijke beperking) steeds groter. Deze doelgroep heeft een ander soort begeleider en dus ook een aparte cliëntenraad nodig.

d. Afstemming van de zorg, begeleiding of behandeling op wat jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven

Binnen de drie sectoren van **Stek Jeugdzorg** wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met wat jongeren in de medezeggenschapsraad aangeven.

Gezien de cliëntenraad van **Bureau Jeugdzorg** momenteel nog niet voldoende functioneert, wordt er intensief gebruik gemaakt van het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek. Aan de hand van een klanttevredenheidsonderzoek 'met open vragen' wordt de mening van jongeren in kaart gebracht. Het onderzoek wordt altijd aan het eind van het jaar afgenomen. De respons is 40%. Respons uit het vrijwillige kader valt altijd hoger uit dan het gedwongen kader.

Er wordt binnen **Kwintes** gestart met de eerste bijeenkomst van de jongerenraad op locatieniveau. De jongeren worden via de post of via hun ambulante begeleiders benaderd om actief te worden binnen de instelling.

Elk jaar wordt een cliëntentevredenheidsonderzoek gehouden rond het eind van het jaar. Het is een belangrijk toetsmoment. Ook na het afronden van de begeleiding wordt in het eindevaluatiegesprek aandacht besteed aan hoe de jongere de mogelijkheden voor inspraak en participatie binnen de instelling heeft gevonden.

Gezien er binnen **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** sprake is van behandeling wordt de zorg niet afgestemd met wat jongeren in de medezeggenschapsraad aangeven. Er wordt wel op individueel niveau gesproken met de jongere over zijn of haar behandeling.

Gemiva SVG merkt wel een duidelijk verschuiving van thema's binnen de medezeggenschap. De thema's die momenteel vaker langskomen zijn 'buurtveiligheid en brandveiligheid'. De wijkagent wordt bij vergaderingen uitgenodigd. Zo leren ze elkaar kennen en geeft de wijkagent informatie.

Daarnaast blijft aandacht voor de thema's die gebaseerd zijn op de belevingswereld van de jongeren. Thema's als seksualiteit, het gebruik van softdrugs en uitgaan. Binnen de laatstgenoemde thema's is aandacht voor grenzen leggen, taboes en de zorgverlening. Uitgangspunt is 'laat de cliënt zelf zijn eigen keuze maken'. Medezeggenschap kan alleen plaatsvinden als de keuze wordt gemaakt door de cliënt zelf.

Binnen **Curium** is de zogenaamde GGZ thermometer een nieuw instrument om de ervaringen op het gebied van behandeling en kwaliteitsverbetering toe te passen. Het zal als onderdeel van het kwaliteitstevredenheidsonderzoek opgepakt worden. De GGZ thermometer wordt als pilot binnen de

jongerenraad besproken. De medewerker kwaliteitsbeleid, de ondersteuner van de jongerenraad en de jongerenraad pakken dit gezamenlijk op.

Momenteel wordt binnen **ASVZ** gewerkt aan 2^e pilotfase 'ontwikkeling nieuw begeleidingsplan'. Binnen het nieuwe begeleidingsplan is aandacht voor vragen die gericht zijn op het bevorderen van medezeggenschap van de jongeren. Het is de bedoeling dat het conceptplan naar de cliëntenraad gaat ter bespreking en goedkeuring. Over het algemeen zijn professionals snel geneigd om vanuit goede bedoelingen 'in te vullen' wat het best is voor de cliënt. Daar schuilt juist vaak het grote gevaar waardoor de jongere niet zelf aan bod komt over wat hij zelf graag wil.

De cliënten van **MEE Midden-Holland** hebben medezeggenschap op individueel niveau via het begeleidingsplan.

e. Voorbeelden waarbij de medezeggenschap tot resultaten heeft geleid

Binnen de individuele hulpverlening van **Stek Jeugdzorg** staat de cliënt centraal. Het plan van aanpak wordt samen met de jongere geschreven. Dit is een vrij nieuwe wijze die onlangs is ingevoerd en rond de zomer van 2013 zal een evaluatie rondom deze werkwijze plaatsvinden. De gedachte is om door samen te schrijven het stuk van de cliënt zelf wordt. In de praktijk is gebleken dat jongeren met psychische problemen het lastiger vinden om samen het plan te schrijven vanwege de beleving die ze hierbij ervaren. Recent is gebleken dat ouders, het samen schrijven met de professional, vaak ervaren als een veel hardere confrontatie met de realiteit en de aard van de problematiek.

Gezien de jongerenraad van **Kwintes** zich in de opstartfase bevindt is er nog geen concreet voorbeeld te noemen. Wel zijn er oudergroepen waarin ouders met elkaar uitwisselen over dagelijkse zaken met betrekking tot hun jongeren. Elke nieuwe ouder krijgt in het 1^e jaar scholing in de avonduren. Er worden regelmatig trainingen verzorgd. Er worden avondbijeenkomsten georganiseerd met gastsprekers die thema's bespreken met betrekking tot de leefwereld van autistische jongeren. De volgende stap is vaak dat ouders in de oudergroep gaan participeren.

De jongerenraad GGZ Kinderen en Jeugd van **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** heeft in september 2012 een poster gemaakt met daarop het jaarverslag. Op een enorme poster kunnen cliënten in alle wachtkamers van GGZ Kinderen en Jeugd zien wat de raad het afgelopen jaar allemaal voor hen heeft gedaan. De cliëntenraad is niet alleen erg trots op de leuke poster, maar is ook erg blij met de zaken die zij het afgelopen jaar heeft gerealiseerd. Daarnaast houdt de raad de zogenaamde wachtkamertournee. De jongerenraad bezoekt alle wachtkamers van GGZ Kinderen en Jeugd. Door middel van een wachtkamertournee test de cliëntenraad de wachtkamers op klantvriendelijkheid. De cliëntenraad heeft een lijst met criteria opgesteld. Bekeken wordt wat er al wel goed gaat en wat er nog beter kan. Ook worden er foto's gemaakt ter verduidelijking van het uiteindelijke advies. Dit advies zal worden aangeboden aan de directie. Ook wordt het besproken met de facilitair coördinator.

Binnen **Gemiva SVG** is een bejegeningskoffer ontwikkeld. De bejegeningskoffer is op initiatief van cliënten en met hulp van medewerkers van Gemiva SVG gezamenlijk ontwikkeld. De bejegeningskoffer is in de dagbesteding door de cliënten zelf vervaardigd en kan daar ook besteld worden.

De ontwikkelingen binnen **Curium** rondom de pilot GGZ thermometer waarin de input vanuit de jongerenraad essentieel is om goede resultaten te bereiken.

Binnen ASVZ is onlangs een bijeenkomst georganiseerd met de raad van bestuur met als thema 'vrijtijdsbesteding'. Jongeren zijn daarvoor uitgenodigd door de (ambulante) persoonlijke begeleiders en via de website is er bekendheid aan gegeven. Er zijn heel veel LVG (lichtverstandelijk gehandicapte) jongeren naar toe gekomen omdat het thema 'vrijtijdsbesteding' hen blijkbaar enorm aansprak. Zij hebben tijdens de bijeenkomst hun eigen ideeën direct kunnen uitwisselen met de raad van bestuur van ASVZ.

Er moet zeker een ontwikkeling plaats gaan vinden binnen **MEE Midden-Holland** waarin de medezeggenschapsraad van jongeren extra aandacht krijgt en zo ook tot resultaten kan leiden.

f. Toetsing klanttevredenheid en klachtenregeling voor jongeren

Door middel van het individuele eindgesprek wordt binnen **Stek Jeugdzorg en Bureau Jeugdzorg** de tevredenheid van de jongere over de begeleiding in kaart gebracht. Daarnaast wordt er jaarlijks organisatie breed aandacht besteed aan klanttevredenheidsonderzoek.

Er is een algemene klachtenregeling binnen de organisaties. Een officiële klacht kan ingediend worden bij de klachtencommissie. Er is een vertrouwenspersoon die behulpzaam is bij de bemiddeling van de klacht of het indienen van een klacht.

Er is een klachtenregeling en er is een vertrouwenspersoon binnen **Kwintes**. Binnen het team is hier ook op persoonlijk niveau aandacht voor. De gedragsdeskundige bespreekt met de jongere zelf of hij tevreden is of wat er anders zou moeten gebeuren.

Alle ouders en verzorgers van cliënten van **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** én cliënten ouder dan 12 jaar krijgen bij het afsluiten van hun behandeling een evaluatieformulier, het tevredenheidsonderzoek. Rivierduinen heeft een klachtenregeling voor cliënten. Deze klachtenregeling is gebaseerd op wettelijke regelingen. De Wet Klachtrecht Cliënten Zorginstellingen en de wet Bijzondere Opnemings in Psychiatrische Ziekenhuizen (BOPZ). De wet BOPZ regelt de rechtspositie van cliënten die gedwongen zijn opgenomen. Daarnaast is er de mogelijkheid om de klacht voor te leggen aan een onafhankelijke Klachtencommissie.

Gemiva SVG zet elk jaar een tevredenheidsonderzoek uit binnen de organisatie. De medezeggenschap wordt organisatie breed via een cliënttevredenheidsonderzoek getoetst. Er is een klachtenregeling aanwezig. Per regio is er een cliëntenvertrouwenspersoon. De klachtencommissie bestaat uit drie personen (oproepbasis), twee externen en één orthopedagoog. Er is in de cliëntenversie klachtenregeling een stappenplan opgenomen voor de cliënt. Er wordt conform de Wet medezeggenschap zorginstellingen gewerkt.

Alle kinderen en jongeren die binnen **Curium** worden behandeld, kunnen contact opnemen met de patiëntvertrouwenspersoon (PVP). De PVP is een onafhankelijk persoon en niet in dienst bij Curium. De belangrijkste taak van de PVP is het geven van advies en hulp aan kinderen die in behandeling zijn, bijvoorbeeld bij klachten of vragen over de behandeling. De PVP geeft ook voorlichting over de rechtspositie. De PVP staat altijd aan de kant van het opgenomen kind en is dus partijdig. De PVP heeft een geheimhoudingsplicht.

Via 'Mijn Plan' wordt de tevredenheid van de cliënt binnen **ASVZ** getoetst. Het is een interviewmethode dat naast het begeleidingsplan van de cliënt wordt gebruikt. De deelvragen zijn gericht op leven, wonen, sociaal emotioneel en vrije tijd. Tot 18 jaar wordt elk jaar 'Mijn plan' ingezet, na 18 jaar om het jaar. Wanneer er sprake is van een ZZP+ (hoogste vorm zorgindicatie) dan wordt elk jaar 'Mijn Plan' afgenomen.

Er is sprake van een standaardprocedure klachtenregeling. ASVZ probeert te voorkomen dat er klachten komen van cliënten. De begeleiders gaan eerst met de cliënten praten. Er zijn vier cliënten vertrouwenspersonen. Cliënten kunnen een afspraak maken zonder de begeleider.

Er wordt binnen **MEE Midden-Holland** wel getoetst op de tevredenheid van klanten, maar niet specifiek gericht op de doelgroep jongeren. Er is een klachtenregeling en cliënten kunnen een beroep doen op de onafhankelijke cliëntenvertrouwenspersoon. Samenwerking is er met het LSR, landelijke steunpunt (mede)zeggenschap en Zorgbelang.

g. Tevredenheid jeugd/jongeren over de medezeggenschap binnen de zorginstelling

Over het algemeen zijn jongeren niet snel tevreden, aldus **Stek Jeugdzorg**. Dat hoort ook bij de puberteit. Het is belangrijk dat er een balans is tussen de 'eisen' van de omgeving (instellingen) en de mogelijkheden van de jongere zelf. Vanuit de zorginstelling blijven stimuleren van de jongere om zelf verantwoording te nemen en dus ook zelf initiatief te leren nemen om eigen wensen of behoeften naar voren te brengen. Vervolgens moet de jongere wel bereid zijn om ook zelf te leren denken over de mogelijke oplossing en daar zelf weer verantwoording in te nemen.

Bureau Jeugdzorg geeft aan dat het lastig is omdat er sprake is van een soort 'doorgeefluik' functie. Jongeren komen en worden doorverwezen naar andere instellingen en dan is het lastig om ze vast te houden en/of te betrekken bij de medezeggenschapsraad. Er wordt momenteel wel gewerkt aan de werving voor de jongerenraad.

De jongeren van **Kwintes** zijn wel tevreden over het reilen en zeilen op locatieniveau. Kwintes organisatie breed is te abstract en ligt te ver van hun belevingswereld.

Er wordt gezamenlijk met de jongerenraad gewerkt aan activiteiten die voor alle jongeren binnen **GGZ Kinderen en Jeugd (Rivierduinen)** belangrijk zijn.

Vanuit het oogpunt van de cliënt blijft het altijd lastig om te peilen of de medezeggenschap binnen **Gemiva SVG** ook naar tevredenheid verloopt. Wanneer jongeren ervaren prettig te wonen en een prettige dagbesteding hebben dan is het prima. Er moet wel altijd alertheid blijven voor de eigenheid van elke jongeren.

Er zijn allerlei mogelijkheden binnen **Curium** voor jongeren om zaken te ventileren. Op de units zijn er mogelijkheden via de unitvergaderingen en via de persoonlijke mentor.

Het is wel jongeren 'eigen' dat ze niet tevreden zijn, aldus **ASVZ**.

h. Overige opmerkingen ten aanzien van de medezeggenschap van jeugd/jongeren

Er is vanuit **Kwintes en ASVZ** duidelijk behoefte aan uitwisseling met andere zorginstelling over hoe zij de medezeggenschap hebben georganiseerd binnen de eigen instelling.

Er zijn momenteel ontwikkelingen binnen **ASVZ**, gesteund door de directie, om een medezeggenschapsorgaan voor jongeren te ontwikkelen. Daarnaast wordt ook nagedacht over het laagdrempelig maken van de huidige medezeggenschapsraad.

Er is duidelijk een beweging gaande waarin vanuit beleidsveranderingen behoefte is aan een nieuwe balans waarin de (bejegening) benaderingswijze naar de cliënt onder de loep genomen moet worden, aldus **Bureau Jeugdzorg**.

Hoofdstuk 5 | Conclusies en aanbevelingen

In dit inventariserend onderzoek is getracht antwoord te krijgen op de vraag, 'welke visie gemeenten in Midden-Holland hebben op jeugdparticipatie' en inzicht te krijgen 'wat de zorginstellingen ervaren met betrekking tot de participatie van jeugd/jongeren'.

In Midden-Holland heeft een viertal gemeenten deelgenomen aan het inventariserend onderzoek. Het zijn de gemeenten Bergambacht, Bodegraven-Reeuwijk, Zuidplas en Waddinxveen. Opvallend is dat er slechts binnen één gemeente een jeugadviesraad (JAR) aanwezig is en deze actief betrokken wordt om mee te denken over het gemeentelijk jeugdbeleid en/of de uitvoering daarvan. Daarnaast is er slechts binnen één gemeente een Wmo-raad waar ook jongeren aan deelnemen.

In het kader van de visie op jeugdparticipatie geven de gemeenten aan dat er continue aandacht moet blijven voor cliëntparticipatie zowel in het decentralisatieproces als ook in de participatie binnen zorginstellingen.

Een regionaal platform voor jeugd/jongeren in Midden-Holland, in het licht van de decentralisatie Jeugdzorg en in relatie tot de bovenlokale samenwerking, behoort zeker tot de mogelijkheden. De taken en verantwoordelijkheden moeten dan ook helder geformuleerd zijn. De gemeenten geven aan dat als er sprake blijkt van vraagstukken op regionaal niveau, de noodzaak voor een regionale aanpak, er dan wel aantoonbare schaalvoordelen gerealiseerd moeten worden.

Ten aanzien van de kennis en ervaringen met jeugdparticipatie binnen de zorginstellingen zijn er duidelijk verschillen over de vorm en wijze waarop de medezeggenschap is georganiseerd.

In Midden-Holland hebben acht gesprekken plaatsgevonden met zorginstellingen en drie gesprekken met organisaties die op een andere manier zijn betrokken bij de zorginstellingen.

Een viertal zorginstellingen heeft een jongerenraad op sector- of op organisatieniveau. Een viertal zorginstellingen heeft een gemengde raad bestaande uit ouders en jeugd/jongeren of een algemene cliëntenraad met afgevaardigden van alle leeftijden en beperkingen. Eén zorginstelling wil gaan starten met een jongerenraad voor de woonlocaties. Over het algemeen is vrijwel binnen alle zorginstellingen de medezeggenschap gericht op de praktische aspecten die betrekking hebben op de dagelijkse leef en/of behandelsituatie van jeugd/jongeren. Er zijn slechts twee zorginstellingen waar de jongerenraad zich ook bezig houdt met (instelling) overstijgende activiteiten.

Ten aanzien van het afstemmen van de zorg/begeleiding/behandeling op wat jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven wordt er binnen de zorginstellingen op verschillende wijze vorm aan gegeven.

Er is duidelijk een verschil of er sprake is van behandeling of begeleiding binnen een zorginstelling. Zorginstellingen binnen de GGZ sector geven aan dat de zorg/behandeling niet wordt afgestemd op wat jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven. Hier is alleen op individueel niveau aandacht voor in het gesprek met de behandelaar(s).

Andere zorginstellingen die vooral gericht zijn op zorg en begeleiding proberen zoveel mogelijk rekening te houden met de keuze van een cliënt. Over het algemeen gaat het dan om medezeggenschap op individueel niveau via een begeleidingsplan. Eén zorginstelling is bezig met het ontwikkelen van een nieuw begeleidingsplan waarin extra vragen worden opgenomen om de

medezeggenschap van de cliënt te bevorderen. Binnen een tweetal zorginstellingen is er sprake van een onafhankelijke ondersteuner van de jongeren en/of cliëntenraad.

Medezeggenschap heeft zeker tot resultaten geleid in een aantal zorginstellingen in Midden-Holland.

Eén zorginstelling heeft sinds een jaar een nieuwe werkwijze ingevoerd, om samen met de jeugdige/jongere het plan van aanpak te schrijven. Rond de zomer van 2013 zal de pilot geëvalueerd worden. Eén jongerenraad van een zorginstelling heeft een poster gemaakt met daarop het jaarverslag wat in een creatieve vorm is uitgewerkt. Eén zorginstelling heeft een bejegeningskoffer ontwikkeld samen met de cliënten. Eén zorginstelling heeft een bijeenkomst met de raad van bestuur en voor jeugd/jongeren georganiseerd rondom een thema die voor jeugd/jongeren interessant was. Binnen één zorginstelling vinden ontwikkelingen plaats rondom een pilot GGZ thermometer waar input van de jongerenraad essentieel is om tot goede resultaten te komen. Eén zorginstelling wil dat er specifiek aandacht komt voor jeugd/jongeren en dat daar door medezeggenschap ook beleid op ontwikkeld gaat worden.

Binnen alle zorginstellingen wordt gebruik gemaakt van een uitgebreid jaarlijks klanttevredenheidsonderzoek.

Zo wordt de tevredenheid van cliënten over de begeleiding, zorg en/of behandeling in kaart gebracht. Daarnaast vinden er ook na afronding van de begeleiding, zorg en/of behandeling individuele eidevaluatiegesprekken plaats. Er is binnen alle zorginstellingen sprake van een klachtenregeling alleen niet specifiek voor de doelgroep jeugd/jongeren. Er is daarnaast voor de GGZ sector de mogelijkheid voor jeugd/jongeren om contact op te nemen met de patiëntvertrouwenspersoon (PVP). Ook zijn vrijwel binnen alle zorginstellingen cliëntvertrouwenspersonen aanwezig. Opvallend is dat er geen uniform standaardformulier klanttevredenheid is binnen de zorginstellingen in Midden-Holland.

Vanuit de zorginstellingen wordt ervaren dat de tevredenheid van jeugd/jongeren over de medezeggenschap vrijwel lastig te meten of inzichtelijk te maken is. Een aantal zorginstellingen geeft aan dat er een balans moet zijn tussen de omgeving (instelling) en de mogelijkheden van jeugd/jongeren zelf. Vanuit de zorginstellingen moet jeugd/jongeren gestimuleerd worden om zelf verantwoording te nemen. De jeugd/jongere leert zo ook eigen wensen en/of behoeften naar voren te brengen. Randvoorwaarde is dan wel dat de jeugd/jongere bereid moet zijn om zelf te leren denken over de mogelijke oplossing en daar vervolgens zelf verantwoording in te nemen.

Een aantal zorginstellingen geeft aan duidelijk behoefte te hebben aan uitwisseling met anderen over hoe zij de medezeggenschap intern organiseren.

Daarnaast is er ook draagvlak vanuit de zorginstellingen om in 2013 een bijeenkomst te organiseren met de ZOG MH, jeugd/jongeren en hun begeleiders. Er wordt over het algemeen positief gereageerd op het ontwikkelen van een regionaal platform waar jeugd/jongeren vanuit de zorginstellingen aan deelnemen. Als kanttkening geeft een aantal zorginstellingen aan dat er eerst een stabiele interne medezeggenschap moet zijn van jeugd/jongeren alvorens naar buiten te kunnen treden en wellicht ook een rol te spelen in de beleidsbeïnvloeding van gemeenten in Midden-Holland.

Bevorderen jeugdparticipatie binnen zorginstellingen

Een volwaardige medezeggenschap en participatie van jeugdigen is een belangrijk aspect van het instellingsbeleid, niet alleen vanuit het oogpunt van legitimiteit of draagvlak, maar ook vanuit het perspectief van een vraaggerichte, kwalitatief goede zorg- en dienstverlening.

Daarnaast zijn de huidige ontwikkelingen in de transities aanleiding om regionaal breed aandacht te hebben voor de stem van jongeren uit zorginstellingen. Van deze groep te horen wat er nodig voor de kwaliteit van hun leven en van de kwaliteit binnen de zorginstellingen. In de jeugdzorg zijn in dit kader belangrijke doelstellingen geformuleerd. Deze doelen kunnen worden bereikt als gestalte wordt gegeven aan het bevorderen van vraaggerichte zorg. Vraaggerichte zorg vereist dat de jongeren de mogelijkheid wordt geboden actief mee te praten en mee te beslissen over de kwaliteit en de samenhang in de zorginstellingen van de regio Midden-Holland.

Onafhankelijke ondersteuning

Participatie en medezeggenschap van jongeren is alleen mogelijk als zij voldoende ondersteuning krijgen, liefst van een onafhankelijke instelling of persoon. Onafhankelijkheid is van belang, dat heeft niets met wantrouwen te maken, maar wel met het feit dat een medewerker van een instelling geneigd is te kijken vanuit het perspectief van de instelling. Ook hebben extern ondersteuners vaak een bredere kennis en ervaring bij meerdere instellingen.

De aanbevelingen en conclusies van dit inventariserend onderzoek zijn belangrijke ingrediënten voor participatie en medezeggenschap in de huidige drie transities en het toekomstig (inkoop)beleid

Bijlage 1 | Aanvullende informatie organisaties betrokken bij zorginstellingen Midden-Holland

De vorm van medezeggenschap van jeugd/jongeren binnen de zorginstellingen

Stichting PVP vertrouwenspersonen in de zorg is een onafhankelijke organisatie en heeft contacten met de cliëntenraden van de Jutters, de Banjaard en Curium. In de praktijk blijkt vaak dat wanneer de cliëntenraad (ook) uit ouders bestaat dat direct invloed heeft op de bewegingsvrijheid van de jongeren binnen de cliëntenraad. Er zijn binnen weinig zorginstellingen in de regio aparte groepen met alleen jongeren of alleen ouders. Als er dan wel gekozen wordt voor aparte raden dan is dat vanuit de optiek dat er wel degelijk verschillende belangen zijn.

Vanuit **Zorgbelang Zuid-Holland** wordt de ondersteuning aan het 'provinciaal platform cliëntenraden jeugdzorg' georganiseerd. Dit platform komt vier keer per jaar bij elkaar. Het zijn afgevaardigden van de jongerenraden binnen zorginstellingen in de provincie. Er is jaarlijks een overleg met de gedeputeerde van de provincie waar ervaringen uitgewisseld worden.

De gemiddelde leeftijd binnen het provinciale platform cliëntenraden jeugdzorg van **Zorgbelang Zuid-Holland** is 15 tot 18 jaar.

Onderwerpen waarop jongeren medezeggenschap hebben binnen de zorginstellingen

In de praktijk zijn er wel verschillen tussen instellingen, wordt opgemerkt door **Stichting PVP vertrouwenspersonen in de zorg**, er heerst overwegend een zekere vorm van vanzelfsprekendheid. Immers, de inspectie heeft de wijze waarop de participatie of medezeggenschap vorm is gegeven binnen de zorginstelling goedgekeurd. Dat is voor veel zorginstellingen het voornaamste tegenargument om de medezeggenschap van jeugd/jongeren niet nog eens goed onder de loep te nemen. Het is een gemiste kans, aldus Stichting PVP vertrouwenspersonen in de zorg. Er zijn nog vaak te veel verschillen binnen zorginstellingen, bijvoorbeeld de bejegening.

Zorgbelang Zuid-Holland geeft aan dat er vanuit het 'provinciaal platform cliëntenraden jeugdzorg' veel aandacht is voor de 10 wensen' van jongeren en ouders ten aanzien van de transitie- en transformatiewensen van de Jeugdzorg in Zuid-Holland (zie bijlage 6). Daarnaast is er aandacht voor thema's als '1gezin1 plan' en 'de nazorg', wat gebeurt er met mij als ik 18 jaar word? Vooral zorginstelling overstijgende thema's komen aan bod binnen het provinciaal platform cliëntenraden Jeugdzorg.

Afstemming van de zorg, begeleiding of behandeling op wat jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven

Op collectief niveau kan er meer bereikt worden aldus **Zorgbelang Zuid-Holland**. Zoals het zorgdragen dat de besturen van zorginstellingen bewuster worden van de rechten en plichten van de jeugd/jongeren. Het beleid en de dagelijkse praktijk kunnen nog beter op elkaar afgestemd worden.

Voorbeelden waarbij de medezeggenschap tot resultaten heeft geleid

Elk jaar is er een overleg met de gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland en het provinciaal platform cliëntenraden jeugdzorg wat ondersteund wordt door **Zorgbelang Zuid-Holland**. Daarnaast gaat de gedeputeerde geregeld op werkbezoek bij de zorginstellingen in de provincie. De gedeputeerde verzamelt de signalen die uit het overleg met provinciaal platform cliëntenraden jeugdzorg naar voren zijn gekomen. In de gesprekken met het bestuur en/of de directie binnen de zorginstelling(en) worden de signalen aangekaart.

Toetsing klanttevredenheid en klachtenregeling voor jongeren

Zorgbelang Zuid-Holland heeft geen inzet op toetsing klanttevredenheid. Zorgbelang is vooral aanjager en draagt zorg voor het collectief belang. Daarnaast is er wel de signalerende functie voor de gedeputeerde van de provincie als mede de besturen van de zorginstellingen. Zorgbelang pleit al jaren voor een standaardformulier 'klanttevredenheid' wat binnen alle zorginstellingen gebruikt wordt.

Tevredenheid jeugd/jongeren over de medezeggenschap binnen de zorginstelling

Zorgbelang Zuid-Holland, er kan altijd wel wat verbeterd worden.

Overige opmerkingen ten aanzien van de medezeggenschap van jeugd/jongeren

Er zijn meerdere creatieve werkvormen te benoemen waardoor jongeren hun wensen en ideeën kunnen delen. Belangrijkste voorwaarde is dat er sprake is van goede (onafhankelijke) ondersteuning en een veilige omgeving, aldus **Stichting PVP vertrouwenspersonen in de zorg**.

Bijlage 2 | Deelnemende gemeenten in Midden-Holland inventariserend onderzoek

Gemeente	Contactpersoon	Email en telefoonnummer
Bergambacht	Y. Kevenaar Beleidsmedewerker Welzijn/Zorg	y.kevenaar@bergambacht.nl 0182-356545
Bodegraven-Reeuwijk	Marco van der Zwam Beleidsadviseur WZO	mvdzwam@bodegraven-reeuwijk.nl 0172-522657
Zuidplas	Danielle Kriekaart beleidsmedewerkster welzijn	d.kriekaart@zuidplas.nl 0180-330426
Waddinxveen	Maaïke van Zwieten Beleidsregisseur Jeugd	M.vanZwieten@waddinxveen.nl 0182-624725

Bijlage 3 | Deelnemende zorginstellingen in Midden-Holland inventariserend onderzoek

Naam	Functie	Email
Stek Jeugdzorg De heer G. van Engelen	Directeur	g.vanengelen@stekjeugdhulp.nl
Bureau Jeugdzorg De heer Rob Klein	Manager	R.Klein@bjzhlzh.nl
Kwintes Mevrouw Ike Smits	Persoonlijk begeleider, Autismeteam Kinder en Jeugd	i.smits@kwintes.nl
GGZ Rivierduinen Mevrouw Jenny de Jeu	Onafhankelijk ondersteuner cliëntenraad	j.dejeu@ggzleiden.nl
Gemiva SVG mevrouw Gerrie Lammé	Functionaris medezeggenschap	Gerrie.Lamme@gemiva-svg.nl
Curium Marjan J.G. van Wieringen	Ondersteuner jongerenraad	M.J.G.van_Wieringen@curium.nl
ASVZ Bertina van Os	Kwaliteitsmanager	bvos@asvz.nl
MEE Midden-Holland Loes den Dulk	Onafhankelijke ondersteuner cliëntenraad	Loes@raadopmaat.org
Stichting PVP, Vertrouwenspersonen in de zorg Jan-Willem Van Drunick	Vertrouwenspersoon in de zorg	jw.van.drunick@pvp.nl
Zorgbelang Zuid-Holland Arjan de Weger	Adviseur Jeugdzorg en Wmo	AWegerde@zorgbelang-zuidholland.nl

Bijlage 4 | Vragenlijst voor gemeenten in Midden-Holland

Onderzoek jeugdparticipatie, hoe staat het ermee?

Contactgegevens

Gemeente: _____
Adres: _____
Telefoon nummer: _____
Bereikbaarheid (welke dagen): _____
Naam: _____
Functie: _____
Datum: _____

1. Welke visie heeft uw gemeente op jeugdparticipatie binnen zorginstellingen?

2. Kent uw gemeente jongerenraden?

- ja
 nee

3. Zijn er andere vormen van jongerenparticipatie in uw gemeente?

- ja, welke? _____
 nee

4. Zitten de jongeren in Wmo raden?

- ja, welke rol vervullen ze daarin? _____
 nee

5. Hoe denkt uw gemeente over een regionaal platform voor jeugd in Midden-Holland?

6. Zou uw gemeente aanbevelingen uit dit onderzoeksresultaten willen meenemen in haar beleidsvorming omtrent welzijn, zorg en jeugd?

- ja
 nee
 anders

Opmerkingen en/of aanvullingen met betrekking tot uw visie op jeugdparticipatie binnen jeugdinstanties in uw gemeente.

Bedankt voor uw medewerking

Bijlage 5 | Vragenlijst voor zorginstellingen in Midden-Holland

Medezeggenschap jeugd/jongerenparticipatie

Naam instelling: _____

Adres instelling: _____

Telefoon nummer: _____

Bereikbaarheid (welke dagen): _____

Naam: _____

Functie: _____

Datum: _____

1. Is er in uw instelling, op dit moment, sprake van de medezeggenschap van jeugd/jongeren.

- 0 ja
- 0 nee (ga verder naar vraag 3)

1.b is er onafhankelijke ondersteuning geregeld voor de jeugd/jongeren?

- 0 ja
- 0 nee

2a. Vanaf welke leeftijd hebben jeugd/jongeren medezeggenschap?

- vanaf 12 jaar
- vanaf 13 jaar
- vanaf 14 jaar
- vanaf 15 jaar
- vanaf 16 jaar
- vanaf 17 jaar
- vanaf 18 jaar en ouder
- anders

2b. Op welke wijze hebben jeugd/jongeren medezeggenschap?

Maak hierbij een keuze uit de volgende drie vormen van medezeggenschap (meer vormen aankruisen is mogelijk)

- Participatie van de jongeren door medezeggenschap op individueel niveau (bijvoorbeeld bij het maken van hun hulverleningsplan)
- Participatie van de jongeren door medezeggenschap op voorzieningenniveau (bijvoorbeeld op begeleid wonen of kamertraining project)
- Participatie van de jongeren door medezeggenschap op instellingenniveau (bijvoorbeeld in een cliënten- of jongerenraad)
- Anders.....

2c. Over welke onderwerpen hebben jeugd/jongeren medezeggenschap?

2d. Stemt u de zorg/begeleiding af op datgene wat de jeugd/jongeren in de medezeggenschap aangeven?

- ja, kunt u een voorbeeld geven? _____
- nee
- anders _____

2e. Kunt u een voorbeeld geven waarbij de medezeggenschap tot resultaten heeft geleid.

2f. Hoe informeert u jeugd/jongeren over hun mogelijkheden om te participeren?

3. Toets u de tevredenheid van de jeugd/jongeren?

- ja, op welke manier _____
- nee

4. Heeft uw organisatie een klachtenregeling voor jeugd/jongeren?

- 0 ja
- 0 nee

5. Hebben ouders een vorm van inspraak/participatie binnen uw instelling?

- ja
- nee

6. Denkt u dat de jongeren tevreden zijn met de mate van medezeggenschap/participatie binnen uw instelling?

- ja
- nee

7. Wat kan beter? Heeft suggesties?

- ja, welke? _____
- nee

8. Hoe kunnen wij met jongeren uit uw instellingen in contact komen om hen te interviewen?

Opmerkingen en aanvullingen met betrekking tot de medezeggenschap in uw organisatie.

Bedankt voor u medewerking.

Bijlage 6 | Transitie- en transformatiewensen van Jeugdzorg cliënten in Zuid-Holland

Wat vinden jongeren en ouders belangrijk?

1. Jongeren en ouders hebben recht op goede (deskundige) en passende zorg

De gemeente is ook verantwoordelijk voor het toezicht op de hulp. Is deze bijvoorbeeld wel op maat en effectief? (Jongeren en ouders zijn bang dat hun recht op zorg vervalt en ze daardoor misschien geen zorg op maat meer kunnen krijgen in de toekomst.)

2. Eén organisatie, een goed eerste contact en één vast aanspreekpunt

Jongeren en ouders willen graag één organisatie of aanspreekpunt, en niet allemaal verschillende organisaties, bij wie en waar je kunt aankloppen voor informatie en hulp moet gemakkelijk te vinden zijn.

Het eerste contact met de hulpverlening moet goed zijn en vertrouwen wekken. Je moet één vast contactpersoon krijgen zo lang het nodig is. Je moet zorg op maat krijgen van deskundige hulpverleners, die je ook goed informeren over je rechten, kennis hebben van alle hulpverleningsmogelijkheden en je een goed advies geven. Zorg ervoor dat hulp snel kan starten.

3. Jongeren en ouders willen meedenken, meepraten en meebeslissen

Instellingen en gemeenten moeten regelen dat jongeren en ouders in de instelling en in de gemeente kunnen meedenken, meepraten en meebeslissen over de zorg die zij nodig hebben. Maak gebruik van de ervaringsdeskundigheid van jongeren en ouders en geef deze waar mogelijk ook een plek in de hulp. Cliëntparticipatie moet gewaarborgd zijn. Ook in de transitiefase is participatie noodzakelijk.

4. Nazorg

Jongeren moeten goed en tijdig voorbereid worden op hun zelfstandigheid. Stop de hulp niet op hun 18e jaar, maar zorg dat zij zelfstandig of met ondersteuning van hun netwerk/professionals voor zichzelf kunnen zorgen. (Dat betekent dat de hulp gericht is op talentontwikkeling, het vinden van een dagbesteding, een woonplek, financiële zelfstandigheid, zo nodig herstel van relatie met ouders en een sociaal netwerk).

Als verdere hulp nodig is, is een goede overgang belangrijk.

5. Dezelfde regels of eenduidigheid

Als jongeren niet meer thuis kunnen wonen is het belangrijk dat er in de voorzieningen waar zij (tijdelijk) gaan wonen zoveel mogelijk dezelfde basisregels zijn. (Het komt nu voor dat jongeren in een jaar in drie verschillende voorzieningen wonen die steeds andere en soms tegenstrijdige regels hebben.)

Het is belangrijk dat er duidelijke informatie over rechten en plichten is. Jongeren en ouders willen een onafhankelijke vertrouwenspersoon en een eenduidige klachtenregeling.

6. Privacy

Privacy is heel erg belangrijk en moet overal goed geregeld zijn. Als er meer zorg via school gegeven wordt, moet de privacy ook gewaarborgd worden. En ook in voorzieningen moet er zorgvuldig omgegaan worden met dossiers en persoonlijke gegevens van jongeren en ouders. Ouders moeten worden betrokken bij overleg als het gaat om het waarborgen van de privacy. Er moet altijd

toestemming gevraagd worden over gegevensuitwisseling. Ga praten mét in plaats van praten óver ouders en jongeren.

7. Gemeenten moeten goed samenwerken met andere gemeenten

Gemeenten moeten zorgen voor een passend hulpaanbod in de regio en een goede overdracht als een jongere of ouders (tijdelijk) hulp nodig hebben in een andere gemeente. Ook instellingen moeten goed samenwerken en dossiers overdragen, zodat ouders en jongeren niet steeds opnieuw hun verhaal moeten vertellen. Cliënten moeten niet worden verplicht om alleen in de eigen gemeente hulp te accepteren.

8. Gemeente moet kennis van zaken hebben

De gemeente moet kennis hebben van jeugdzorg. Praat met (ex)-cliënten over hun ervaringen en hoe dingen geregeld moeten worden. Maak gebruik van hun ervaringsdeskundigheid. Behouden wat er nu goed gaat en veranderen wat beter kan. Specialistische hulp blijft nodig. Scholing en/of deskundigheidsbevordering, waarin cliënten een belangrijke rol spelen, voor medewerkers op het gebied van de Jeugdzorg bij gemeenten is essentieel.

9. Niet zelf het wiel uitvinden

Gemeenten en instellingen moeten gebruik kunnen maken van kenniscentra en niet zelf het wiel hoeven uitvinden. Er moeten organisaties zijn die hen informeren over hoe je goede hulp kan vormgeven en over goede voorbeeldprojecten in het land. Zo kunnen gemeenten en instellingen bij elkaar in de keuken kijken en van goede kennis en ervaringen van anderen leren.

10. Kwaliteit van de hulp

Er moet meer aandacht zijn voor de kwaliteit van de hulp en de hulpverleners. Ontwikkel landelijke kwaliteitsstandaarden voor de hulp én de hulpverleners samen met jongeren en ouders (bijvoorbeeld Q4C). Train medewerkers goed (samen met ervaringsdeskundigen) en zorg dat kennis up to date blijft.

Jongeren- en cliëntenraden van Jeugdzorginstellingen in Zuid-Holland, (ex)cliënten, Zorgbelang Zuid-Holland, Landelijk Cliënten Forum Jeugdzorg/LOC, JSO

Gouda, Juli 2012

Bijlage 7 | Literatuurlijst/bronvermelding

Nederlands Jeugd Instituut 'definitie jeugdparticipatie', www.nji.nl.

Stichting Alexander en het Verwey-Jonker instituut, (2012) factsheet kwaliteitsmeter, Be Involved, de Kwaliteitsmeter in een notendop, www.st-alexander.nl.

L. Den Dulk (2012), Handboek Coachen van cliëntenraden.

Provincie Zuid-Holland, uitvoeringsprogramma jeugd 2012 'samen werken aan effectieve jeugdzorg 2009-2012'.

JSO, november 2012, 'Na de transitie Jeugdzorg en AWBZ, samen werken aan transformatie'.

JSO, (2012) 'Zuid-Holland in gesprek over de transitie Jeugdzorg', korte films te bekijken via www.jso.nl.

Overheid.nl, 19 juli 2012, Conceptwetsvoorstel Jeugdwet.